

LAUSUNTO 1998:15

A: 17.9.1998

Selostus asiasta

A on 7.4.1998 päivätyllä kirjelmällään pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa esittävän taiteilijan tekijänoikeuksista.

A (jäljempänä hakija) kysyy, ovatko EMI Finland Oy (jäljempänä EMI), BMG Finland Oy (jäljempänä BMG) ja MTV Oy (jäljempänä MTV) syyllistyneet esittävän taiteilijan tekijänoikeuden loukkaukseen seuraavilla toimilla:

- a) BMG on tuottanut Kirkan eli Kiril Babitzinin levykokoelmat Hetki lyö - Kirka 1967-1997 (4 CD:n paketti, 2 CD:tä/MC ja CD-single), joille on äänitetty Kirkan ja Sammy Babitzinin yhteisesitys kappaleesta Daa-da Daa-da. Yhteisesityksen äänittämiseen ei ole hankittu lupaa Sammy Babitzinin esittävän taiteilijan tekijänoikeudenhaltijalta (hakijalta). BMG on myös teettänyt kappaleesta markkinointitarkoituksiin käytettävän singlen sekä markkinointivideon, jolla Kirka ja Sammy laulavat yhdessä. Myöskään videon tekemiseen ei ole hankittu hakijan lupaa.
- b) EMI on luovuttanut BMG:lle nauhat käytettäväksi yhteisen kappaleen tekemistä varten sekä luovuttanut BMG:lle "oikeuden" Sammy Babitzinin kappaleen muuntelemiseen. EMI ei ole hankkinut tähän hakijan lupaa.
- c) MTV on luovuttanut BMG:lle Syksyn Sävel 1972 -kilpailun kuvanauhamaateriaalin käytettäväksi videon tekemistä varten sekä esittänyt Kirkan ja Sammyn yhteistä videota televisiossa. Videota on esitetty MTV:ltä saadun tiedon mukaan ainakin seuraavissa lähetyksissä: Syksyn Sävel 11.10.1997, Huomenta Suomi 20.10.1997 ja Viihdeutiset 15.10.1997. Myöskään MTV ei ole hankkinut hakijan lupaa.

Hakija pyytää tekijänoikeusneuvoston kantaa myös mahdollisen korvauksen suuruuteen tekijänoikeuslain 57 § 1 momentin (kohtuullinen hyvitys) ja 57 §:n 2 momentin (hyvitys kärsimyksestä ja muusta haitasta) nojalla. Hakija pyytää, että neuvosto antaisi suosituksen korvauksen maksamisesta. Lisäksi hakija pyytää kannanottoa siihen, miten tekijänoikeuden suoja-aika määräytyy muunnellun kappaleen osalta, kun muunneltu kappale on tehty vasta esiintyvän taiteilijan kuoleman jälkeen.

Lausuntopyynnön mukaan hakija on Sammy Babitzinin ainoa perillinen. Esittävän taiteilijan tekijänoikeudet ovat siirtyneet hakijalle Sammy Babitzinin kuoleman jälkeen.

Lausuntopyynnössä kerrotaan, että Sammy Babitzin ja EMI ovat tehneet 1.7.1972 sopimuksen, jolla EMI on kiinnittänyt Babitzinin taltioimaan esityksiään yhtiölle yksinoikeudella. Yhtiöllä on oikeus markkinoida näitä

esityksiä kaupallisesti ääninauhan tai -levyn muodossa parhaaksi katsomallaan tavalla. Sammy Babitzin on sitoutunut siihen, ettei hän sopimuksen voimassaoloaikana taltioi esityksiään muille levy-yhtiöille. Sammy Babitzin on luovuttanut taltioimansa esitykset EMI:lle "täydellä omistus- ja käyttöoikeudella".

Lausuntopyynnön mukaan edellä mainittu sopimus antaa EMI:lle luvan Sammy Babitzinin esitysten markkinointiin ja myyntiin. Sopimuksella ei ole tarkoitettu antaa EMI:lle rajattomia oikeuksia Sammy Babitzinin kappaleiden käyttöön. Lausuntopyynnön mukaan EMI:llä ei voida katsoa olevan sopimuksen perusteella esimerkiksi oikeutta muuttaa kappaletta siten, että sen luonne olennaisesti muuttuu eikä oikeutta muuttaa kappaletta muutoin esittävän taiteilijan moraalisia oikeuksia loukkaavalla tavalla eikä oikeutta luovuttaa lupaa tällaiseen muuttamiseen toiselle yhtiölle. Lausuntopyynnön mukaan EMI:llä ei myöskään voida katsoa olevan sopimuksen perusteella oikeutta antaa kappaletta käytettäväksi toisen artistin tai yhtiön mainos- tai markkinointitarkoituksiin.

Hakijan mukaan EMI on aikaisemminkin luovuttanut saman kappaleen mainostarkoituksiin. Hakija kertoo, että EMI luovutti vuonna 1993 Crea-Filmi Oy:lle luvan lauluosuuden käyttämiseen mainosfilmissä. Hakija reklamoi asian johdosta ja vaati korvauksena 15.000 markkaa. EMI maksoi vaaditun korvauksen. Hakijan mukaan Crea-Filmiin liittynyt tekijänoikeuden loukkaus oli huomattavasti lievempi kuin nyt puheena oleva loukkaus.

Hakija toteaa, että vuonna 1972, jolloin EMI:n ja Sammy Babitzinin välinen sopimus tehtiin, nykyistä teknologiaa ei voitu edes ennakoida. Tämän vuoksi ei hakijan mukaan voida katsoa, että sopimuksella olisi voitu luovuttaa oikeus tehdä toisen artistin levymyyntiä tukeva yhteisesitys Sammy Babitzinin kuoleman jälkeen. Hakijan mukaan oikeuksien luovutus sopimuksia on vakiintuneen käsityksen mukaan tulkittava suppeasti ja siten, että epäselvissä tapauksissa oikeuksien katsotaan jääneen tekijälle.

Hakija kertoo lausuntopyynnössään seuraavaksi yhteisesityksen loukkaavuudesta. Hakijan mukaan tekijänoikeuden loukkausta voidaan pitää merkittävänä. Kuollut artisti on levyllä "herätetty henkiin" laulamaan kappalettaan yhdessä toisen artistin kanssa. Tekijänoikeuden haltijan lupaa ei ole pyydetty.

Hakija huomauttaa, että kyseessä on Sammy Babitzinin tunnetuin esitys. Laulussa Daa-da daa-da Sammy laulaa alla kiitävästä autostradasta. Sammy Babitzin kuoli auto-onnettomuudessa vain muutama kuukausi kappaleen levyttämisen ja vuoden 1972 Syksyn Sävel -kilpailun jälkeen. Kappale Daa-da Daa-da on voimakkaasti henkilöitynyt juuri Sammy Babitziniin. Tekijänoikeuden haltija on halunnut pitää alkuperäisen esityksen koskemattomana eikä olisi lähtökohtaisesti lainkaan myöntänyt lupaa esityksen muuttamiseen. Hakijan mukaan kappaleen julkaiseminen

yhteisesityksenä loukkaa alkuperäisesityksen omalaatuisuutta ja hakijalle siirtynyttä tekijänoikeutta.

Hakija kertoo kokeneensa EMI:n, BMG:n ja MTV:n menettelyn asiassa erittäin loukkaavana. Mikään näistä yhtiöistä ei ole katsonut asiakseen tiedustella hakijan kantaa yhteisesityksen levyttämiseen, videoimiseen tai esittämiseen. Kuitenkin juuri Sammy Babitzinin lauluosuus on yhteisesityksen kantava voima ja se seikka, joka tekee esityksen mielenkiintoiseksi muun muassa Kirkan levyn markkinoinnin kannalta.

Hakijan mukaan asiassa on syytä ottaa huomioon se, että laulun ja videon julkaisemisessa on käytetty hyväksi uutta teknologiaa. Asian uutuus on lisännyt yhteisesityksen osakseen saamaa julkista huomiota. Muunneltu lauluesitys ja video ovat saaneet laajamittaista julkisuutta televisioesitysten ja lehtiartikkelien kautta. Videota käytetään Kirkan kokoelmalevyjen markkinoinnissa. Yhteisesityksen osakseen saama julkinen huomio on lisännyt hakijalle aiheutunutta kärsimystä. Yhteisesityksellä on ollut huomattava markkinoinnillinen merkitys Kirkan Hetki lyö -levyn myynnissä.

Ainoa hakijan saama korvaus levyn julkaisemisesta on vuoden 1972 sopimukseen perustuva rojalti, joka kanavoituu EMI:n kautta ja joka tässä tapauksessa jää häviävän pieneksi. Daa-da Daa-da on yksi kappale 44 kappaleesta kahden CD:n kokoelmalevyllä. Tähänkin kappaleeseen kohdistuva rojalti jaetaan Kirkan ja hakijan välillä.

Hakijan mukaan Sammy Babitzinin laulu on tekijänoikeuslain 45 §:ssä tarkoitettu esittävän taiteilijan suorite. Sitä ei saa ilman esittävän taiteilijan suostumusta tallentaa laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa, eikä saattaa yleisön saataviin radion tai television välityksellä taikka suoraan siirtämällä.

Hakija toteaa, että tekijänoikeuslain 28 §:n mukaan se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, ei saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Tekijänoikeuden luovutussopimusta on lähtökohtaisesti syytä tulkita suppeasti. EMI:n ja Sammy Babitzinin tekijänoikeuden haltijan välisestä aiemmasta käytännöstä ilmenee, että vaikka sopimus tulkittaisiin tekijänoikeuden kokonaisluovutukseksi, EMI:llä ei ole oikeutta luovuttaa äänitettä muuhun käyttöön kuin äänitteen normaaliin julkaisemiseen. EMI:llä ei hakijan mukaan ole esimerkiksi oikeutta luovuttaa äänitettä mainostarkoituksiin. EMI:llä ei ole sopimuksen nojalla myöskään oikeutta muuttaa teosta siten, että teoksen omalaatuisuutta loukataan tai että teoksen luonne muuttuu, eikä oikeutta luovuttaa lupaa tällaiseen edelleen. Hakijan mukaan tässä tapauksessa teoksen muuntelu loukkaa tekijänoikeutta.

Hakijan mukaan taiteilijan moraalisiin oikeuksiin kuuluu se, ettei teosta saa muuttaa tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa taikka omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla. Laulu Daa-da Daa-da oli Sammy Babitzinin taiteilijanuran tunnusomaisin laulu. Sammy Babitzin tunnetaan parhaiten

kyseisestä laulusta. Kun tällaisesta laulusta tehdään ilman tekijänoikeuden haltijan lupaa muunnelma, jossa esiintyy myös toinen taiteilija, on kysymyksessä ainakin teoksen omalaatuisuuden loukkaus. Moraalisten oikeuksien loukkaus ei edellytä, että muunnelma olisi tehty huonolla maulla. Asiaa ei muuta toiseksi sekään, että Kirka on Sammy Babitzinin veli ja että Kirkan tarkoituksena on hyvinkin saattanut olla kunnianosoituksen tekeminen kuolleelle veljelle. Niin EMI:n, BMG:n kuin MTV:nkin olisi tullut varmistua siitä, että yhteisesityksen tekemiseen ja esittämiseen tarvittavat luvat on hankittu.

Hakija toteaa, että jos tunnetun artistin kappaleiden käyttäminen toisen artistin uran kehittämiseen sallittaisiin, uusi teknologia avaisi aivan uudet mahdollisuudet hyötyä toisten taiteilijoiden työstä ja loukata heidän tekijänoikeuksiaan. Tätä ei hakijan mukaan voida pitää sallittuna.

Hakijan mukaan EMI on kiistänyt olevansa missään korvausvastuussa tapahtuneesta tekijänoikeuden loukkauksesta. EMI katsoo toimineensa sopimuksen sille antamin valtuuksin. Hakijan mukaan myös MTV on kiistänyt syyllistyneensä tekijänoikeuden loukkaukseen. BMG on hakijan mukaan tarjoutunut maksamaan edellä mainitun normaalin rojaltin, joka perustuu EMI:n ja Sammy Babitzinin väliseen sopimukseen ja joka kanavoituu EMI:n kautta. Hakija ilmoittaa, että BMG:n näkemyksen mukaan tämä on riittävä korvaus kohtuulliseksi hyvitykseksi. Hakija kertoo, ettei BMG ole tarjoutunut maksamaan muuta korvausta, koska se katsoo toimineensa vilpittömässä mielessä EMI:n kanssa tekemänsä sopimuksen nojalla.

Hakijan näkemyksen mukaan vastaajien pitäisi yhteisvastuullisesti maksaa hänelle kohtuullinen hyvitys sekä korvaus kärsimyksestä ja muusta haitasta. Vastapuolten olisi tullut hankkia hakijan suostumus yhteisäänityksen ja videon tekemiseen, julkaisemiseen ja esittämiseen. Hakijan mukaan BMG:n, EMI:n ja MTV:n keskinäiset sopimukset eivät voi heikentää hänen asemaansa.

Hakija pyytää, että tekijänoikeusneuvosto ottaisi kantaa mahdollisen korvauksen määrään tai ainakin korvauksen määräytymisperusteisiin.

Hakijan mukaan korvausmääriä laskettaessa ei EMI:n ja Sammy Babitzinin välisellä sopimuksella tulisi olla merkitystä, koska nyt ei ole toimittu kyseisen sopimuksen puitteissa. Näin ollen ratkaisevaa ei myöskään ole se, paljonko BMG tilittää EMI:lle rojalteja. Kohtuullisen hyvityksen pitäisi olla suurempi kuin niin sanottu normaalikorvaus. Vaikka Daa-da Daa-da on vain yksi kappale tuplaCD:n 44 kappaleesta, on hakijan mukaan otettava huomioon se, että kappaleen merkitys levymyynnille on huomattavasti suurempi kuin 1/44. Lisäksi hakijan mukaan on otettava huomioon, ettei hän olisi lainkaan antanut lupaa Sammy Babitzinin laulun käyttämiseen.

Hakijan käsityksen mukaan tekijänoikeuslain 57 §:n 1 momentin mukaisen kohtuullisen hyvityksen tulisi olla vähintään 60.000 markkaa.

Kärsimyksestä ja muusta haitasta tekijänoikeuslain 57 §:n 2 momentin nojalla maksettavan korvauksen tulisi hakijan käsityksen mukaan olla vähintään 170.000 markkaa.

Hakijan mukaan Daa-da Daa-da lienee ensimmäinen Suomessa julkaistu kappale, jossa tietyn artistin laulu on luvattomasti uutta tekniikkaa hyväksikäyttäen yhdistetty jälkikäteen toisen artistin esitykseen sekä levyllä että videolla. Uusi teknologia mahdollistaa jopa kuolleen artistin "herättämisen henkiin" ja hänen työstään hyötymisen. Hakijan mukaan on periaatteellisesti tärkeää saada tekijänoikeusneuvoston lausunto menettelyn sallittavuuteen sekä siihen, onko menettelyyn saatava tekijänoikeuden haltijan lupa.

Lausuntopyyntöön on liitetty Kirkan kahden CD-levyn kokoelma "Hetki lyö", Kirkan ja Sammyn yhteisesityksen sisältävä video, Sammy Babitzinin perukirja, Sammy Babitzinin ja EMI:n välinen sopimus, materiaalia Crea-Filmi Oy:n tapaukseen liittyen, lehtileikkeitä, valtakirja ja vastapuolten kirjelmiä asiassa. Lisäksi tekijänoikeusneuvostolle on toimitettu CD-levy "Sammy", johon sisältyy Sammy Babitzinin esitys kappaleesta Daa-da Daa-da.

Vastineet

Tekijänoikeusneuvosto on varannut BMG:lle, EMI:lle ja MTV:lle tilaisuuden vastineen antamiseen.

BMG:n vastine

BMG:n vastineessa kerrotaan, että taiteilija Kiril Babitzin (Kirka) on tehnyt BMG:n kanssa taiteilijasopimuksen. BMG on Kirkan 30-vuotiseen taiteilijanuraan liittyen tuottanut lausuntopyynnössä mainitun musiikkiaänitteen nimeltä "Hetki lyö - Kirka 1967-1997". Äänitettä on myyty neljän CD-levyn "boksina" ja kahden CD-levyn kokoelmana. Kokoelmäänitteellä on yhteensä 44 Kirkan esittämää kappaletta. BMG on teettänyt myös videon, jossa Kirka esittää lausuntopyynnössä tarkoitetun kappaleen. Kappale on myös levyllä. Sekä äänitteellä Kirkan esittämä kappale että videotallenteella esitetty kappale sisältävät Sammy Babitzinin lauluosuutta eli tekijänoikeuslain 45 §:n tarkoittaman suoritteen.

Vastineessa todetaan, että BMG on saanut kyseisen aineiston haltuunsa EMI:ltä ja MTV:ltä. BMG:n ryhtyessä tuottamaan äänitettä ja videotallennetta oikeuksien hankkiminen EMI:ltä ja MTV:ltä varmistettiin kirjallisilla sopimuksilla. Vastineen mukaan BMG:n edustaja on tarkkaan selvittänyt EMI:n ja MTV:n edustajille, mihin tarkoitukseen alkuperäistä materiaalia tarvitaan ja mihin sitä käytetään. Sopimuksia tehtäessä kaikki osapuolet ovat tienneet materiaalin käyttötarkoituksen. Asiaa on vielä erikseen korostettu kummassakin kirjallisessa sopimuksessa. EMI ja MTV eivät ole ilmoittaneet, ettei niillä olisi ollut oikeutta luovuttaa ääni- ja

kuvamateriaalia myöhemmin toteutettuun tarkoitukseen. Päinvastoin yhtiöt ovat ilmoittaneet, että niillä on luovutusosoikeus. Vastineessa selostetaan BMG:n, EMI:n ja MTV:n välisten sopimusten sisältöä.

BMG:n näkemyksen mukaan se on voinut ja sen on täytynyt voida luottaa sopimuskumppaneidensa oikeudenhaltija-asemaan kahdessa eri suhteessa: siinä, että EMI:llä ja MTV:llä on täytynyt olla oikeus antaa materiaali käytettäväksi BMG:lle ja siinä, että kyseisillä yhtiöillä on täytynyt olla oikeus luovuttaa se käytettäväksi nimenomaan siihen tarkoitukseen, johon materiaali on pyydetty.

Vastineessa huomautetaan, että kumpikin BMG:n sopijapuoli toimii musiikkiäänitemarkkinoilla äänitetuottajayhtiöinä. Alalla vallitseva käytäntö tallenteiden edelleen luovuttamisessa toisille levy-yhtiöille on jokapäiväistä toimintaa.

Vastineen mukaan BMG ei olisi ryhtynyt tuottamaan äänitteeseen sisältyvää kappaletta tai valmistamaan videonauhoitusta, ellei kyseisiä oikeudenhaltijoilta saatuja lupia siinä laajuudessa kuin ne sopimuksissa ovat, olisi ollut kirjallisesti olemassa. Levy-yhtiö on luottanut sopimuskumppaneihinsa ja toiminut asiassa vilpittömässä mielessä.

Vastineen mukaan BMG:llä ei ole ollut käytettävissä alkuperäisiä EMI:n, MTV:n ja Sammy Babitzinin kesken tehtyjä sopimuksia. Yleensä tällaisia sopimuksia ei saateta kilpailijoiden tietoon. EMI on kirjeessään 16.2.1998 todennut saaneensa Sammy Babitzinin kanssa 1.7.1972 tekemänsä levytyssopimuksen nojalla taiteilijalta oikeuden ääninauhan tai -levyn muodossa parhaaksi katsomallaan tavalla kaupallisesti markkinoida esityksiä. Vielä yhtiö on ilmoittanut, että sillä on alan vakiintuneen käytännön mukaisesti oikeus uutta teknologiaa hyödyntäen tehdä myös niin kutsuttua uudelleenmiksaustuotantoa liittämällä äänitteeseen uusia äänielementtejä tai poistamalla osia vanhasta äänitteestä. Samoin yhtiöllä on oman ilmoittamansa mukaan oikeus luovuttaa esityksiin julkaisu- ja käyttölupia. Vielä yhtiö on ilmoittanut, ettei taiteilijakunniaa ole loukattu Sammy - Kirka -veljesduon yhteisesityksessä ja että yhteisesitys on enemmänkin kunnianosoitus edesmenneelle veljelle kuin loukkaava uusjulkaisu. EMI on ilmoittanut toimineensa sopimusten sille antamin oikeuksin. Vastaavasti MTV on ilmoittanut, ettei videon esittäminen televisiossa loukkaa Sammy Babitzinin tekijänoikeuksia millään tavoin.

Vastineessa todetaan, että BMG luottaa sopimuskumppaniensa tekemiin sopimuksiin ja katsoo toimineensa vain sopimusmääräysten ja niiden antamien valtuuksien puitteissa. Vastineen mukaan kaikesta esitetystä riidattomasta selvityksestä käy ilmi se, että BMG on toiminut asiassa vilpittömin mielin. Yhtiö ei ole toiminut tahallisesti tai tuottamuksellisesti, tarkoituksin loukata jonkun oikeuksia. Tällä on vastineen mukaan merkitystä myös siihen, minkälainen vastuu väitetystä oikeuden loukkauksesta saattaisi tulla kysymykseen.

Vastineen mukaan Pirkko-Liisa Haarmann on kirjassaan Tekijänoikeus, lähioikeudet ja oikeus valokuvaan sivulta 242 alkaen esittänyt korvausvelvollisuutta koskevan normiston kansantajuisesti. Teoksen tuottamukseton hyväksikäyttö voi aikaansaada enintään velvollisuuden kohtuullisen hyvityksen maksamiseen. Jos teoksen käyttö tapahtuu tahallisesti tai tuottamuksesta, seuraa siitä hyvitysvelvollisuuden lisäksi velvollisuus korvata vahinko muusta menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta. Vastineen mukaan tästä Haarmannin esityksestä käy selkeästi ilmi se, ettei vilpittömin mielin toimiva voi koskaan joutua vahingonkorvausvastuuseen moraalisten oikeuksien loukkauksesta, jonka ilmentymä on kärsimys.

BMG:n käsityksen mukaan korvaus Sammy Babitzinin oikeudenhaltijalle kanavoituu alkuperäisen levytyssopimuksen ja BMG:n ja EMI:n välisen keskinäisen sopimuksen perusteella. Vastaavasti Gramex-korvaukset kanavoituvat Sammy Babitzinin oikeudenhaltijalle tekijänoikeusjärjestön kautta aikanaan. Videotallenteen osalta BMG:n ja MTV:n välinen sopimus on ollut vastikkeeton. Suoritteen käytöstä maksetaan siten kaikkien olemassa olevien sopimusten mukainen korvaus oikeudenhaltijalle. Jos asia ei olisi niin, olisi BMG velvollinen maksamaan oikeudenhaltijalle korvauksen kohtuullisena hyvityksenä.

BMG:n mukaan tapauksessa ei voi olla kysymys moraalisten oikeuksien loukkauksesta. Sammy Babitzinin lauluosuutta ei ole muutettu miltään osin äänitteessä tai videotallenteessa. Tosiasia on, että siihen on lisätty Kirkan lauluosuutta ja videokuvaa. Tämä on ollut mahdollista nykytekniikan avulla. BMG:n sopimuskumppanien EMI:n ja MTV:n mukaan tämä menettely on alkuperäisten sopimusten sallimaa.

Vastineen mukaan vuoden 1953 komiteanmietinnössä numero 5 on sivulta 49 alkaen käsitelty moraalisten oikeuksien loukkausta. Tulkintaohjeeksi on annettu, että väitettyä loukkausta täytyy arvostella objektiivista mittapuuta käyttäen, kuitenkin jossakin määrin ottaen huomioon myös tekijän subjektiivinen käsitys asiasta. Suojan tarkoituksena on lainvalmistelutöiden mukaan estää törkeänlaatuista muuttamista, vandalisointia, typistämistä tai muuta sellaista. Vastineessa todetaan, että sellaisesta ei tässä asiassa ole kysymys.

Vastineen mukaan edellä mainittu komiteanmietinnön kanta on toistettu oikeuskirjallisuudessa useissa lähteissä. Kivimäki toteaa kirjassaan Uudet tekijänoikeus- ja valokuvauslait sivulta 40 alkaen, ettei teosta ole lupa sitä valmistettaessa eikä julkisuuteen saatettaessa typistää, turmella tai muutoin muuttaa tekijän kunniaa loukkaavin tavoin. Loukkaus johtaa vahingon korvaukseen kuitenkin vain jos muutokset ovat oleellisia.

Vastineen mukaan Pirkko-Liisa Haarmann on kirjansa sivulta 106 alkaen moraalisten oikeuksien osalta maininnut loukkaavana sen, että kirjallisesta teoksesta julkistetaan typistetty versio tai ala-arvoinen käännös, maalaus kuvataan taidekirjaan väreiltään mahdottomana, uskonnollisesta sävellyksestä tehdään iskelmä ja niin edelleen. Säännös ei sitä vastoin ole

esteenä parodioiden ynnä muiden sellaisten valmistamiselle. Haarmann on viitannut kirjassaan myös useisiin hovioikeuksien ratkaisuihin, joissa teoksen muuttamista ei ole katsottu tekijän kunniaa loukkaavaksi.

BMG:n mukaan Kirka on esittänyt julkisesti kantanaan, että kappaleet ja video, jossa hän esiintyy yhdessä edesmenneen veljensä kanssa, ovat kunnianosoitus hänen veljensä muistolle ja ammattitaidolle. Tällainen yhteisesitys ei missään tapauksessa objektiivisesti arvioiden ole Sammy Babitzinin tekijän kunniaa loukkaavaa. Arviointi täytyy luonnollisesti tehdä sen mukaan, miten Sammy Babitzin itse eläessään olisi voinut suhtautua yhteisesitykseen veljensä kanssa. Selvää on, ettei perillisen asema voi muuttaa veljesten välistä lämmintä ja läheistä suhdetta toiseksi.

BMG toteaa, että se on toiminut asiassa vilpittömin mielin ja luottanut sopimuskumppaneihinsa ja tehtyihin sopimuksiin. Sopimusten perusteella EMI:llä ja MTV:llä on niiden ilmoittaman mukaisesti ollut oikeus luovuttaa aineisto käytettyyn tarkoitukseen. Musiikki- ja videoesitys eivät voi olla moraalisia oikeuksia loukkaavia objektiivista arviointiperustetta käyttäen. Jos BMG:n sopimuskumppanit olisivat luovuttaneet enemmän oikeuksia kuin mistä niillä on ollut oikeus määrätä, BMG ei ole menetellyt tahallisesti tai tuottamuksellisesti. Tästä johtuen vahingonkorvausvelvollisuutta ei ole. Joka tapauksessa tilanne olisi verrattavissa korkeimman oikeuden tapaukseen 1977 II 78 (Pettäjän tie). Tapauksessa oli kyse siitä, että eräs taho oli käyttänyt teosta hyväkseen Teoston luvalla ja vasta oikeudenkäynnissä osoittautui, ettei se henkilö, joka oli tehnyt asiakassopimuksen Teoston kanssa, ollutkaan oikeutettu määräämään teoksesta. Teoksen käyttäjän viaksi ei voitu lukea mitään huolimattomuutta, joten korvattavaksi tuli kohtuullinen hyvitys. BMG toteaa, ettei se ole kiistänyt hyvitysvelvollisuuttaan, jos tilanne olisi vastaavanlainen.

Lopuksi vastineessa todetaan, ettei tekijänoikeusneuvosto voine ottaa kantaa markkamääräisiin korvauksiin eikä edes suuruusluokkiin, koska se on tuomioistuimen asia. BMG ilmoittaa vielä, ettei televisiomainoksessa ole käytetty alkuperäistä videotallennetta. Taustalla siinä soi miksattu kappale. Radiomainontaa ei ole käytetty ollenkaan. Kyseisestä kappaleesta ei ole tehty myöskään myyntisingleä. Promootiosingle on tehty jaettavaksi radioasemille. Vastineen mukaan kaikki tehdyt toimet ovat olleet sopimusten mukaisia ja alalla tavanomaisia ja sallittuja.

EMI:n vastine

EMI:n 9.6.1998 päivätyn vastineen mukaan lausuntopyyntö keskeisiltä osiltaan koskee esittävän taiteilijan oikeuksia sellaisten käyttöjen ja tuotantojen suhteen, joista eri oikeudenhaltijatahot ovat sopineet tallennus-, tuotanto-, julkaisu- ja käyttösopimuksin. Asiallinen ratkaisu edellyttäisi näiden nimenomaisten sopimusmääräysten ohella myös äänite- ja musiikin audiovisuaalisen tuotannon (mukaanluettuna televisio-ohjelmatuotanto) hyväksytyjen käytäntöjen selvittämistä. Esitettyjen markkamääräisten

vaateiden osalta ratkaisu olisi vääjäämättä sidoksissa muihin näyttökysymyksiin.

EMI:n näkemyksen mukaan tekijänoikeusneuvosto ei voi lausunnoissaan ottaa kantaa sopimustulkintoihin tai muihin näyttökysymyksiin. Vastineen mukaan tekijänoikeuslain tulkinnalle jäävä osuus rajoittuu varsin kapeaksi.

Ennen vastaamista lausuntopyynnön kysymyksiin vastineessa esitetään kommentteja asiassa esitetyistä perusteluista ja valotetaan tallennetun esityksen tallentamisen ja käytön sopimustaustaa.

Vastineen mukaan EMI on Sammy Babitzinin kanssa 1.7.1972 tehdyllä sopimuksella kiinnittänyt taiteilijan taltioimaan (äänittämään) yksinoikeudella yhtiölle esityksiään. Sopimuksella yhtiö on saanut taiteilijalta oikeuden ääninauhan tai -levyn muodossa parhaaksi katsomallaan tavalla kaupallisesti markkinoida esityksiä.

Sopimuksen 3 §:n määräyksellä taiteilija on luovuttanut yhtiölle taltioimansa esitykset täydellä omistus- ja käyttöoikeudella ilman muita korvauksia, kuin mitä sopimus ja laki edellyttävät.

EMI:n mukaan sopimusmääräykset, jotka mahdollistavat äänite- ja audiovisuaalisen musiikin tallennealan tuotanto-, esitys- ja julkaisu- toiminnat, vastaavat alalla yleisesti vallitsevia ehtoja ja Suomen Muusikkojen Liitto ry:n ja Äänilevytuottajat ry:n (nykyisin ÄKT ry) välillä laadittua mallisopimusta. Tuottajayhtiö on oikeutettu antamaan taiteilijan esityksestä tallennetun esityksen sisältävän äänitteen julkaisu- ja käyttöoikeuden äänite- ja musiikkivideokäyttöjulkaisua varten myös kolmannelle osapuolelle. Tuottajan lisensiointioikeus edellä mainittuihin käyttöihin on osa sopimusta, jossa määritellään muun muassa ulkomaisten käyttö sopimusten poikkeavat tilityshedot. Tuottajayhtiön oikeuksiin ei sisälly ajallisia rajoitteita.

EMI on tallentanut sopimuksen mukaisesti ja sen määräämin oikeuksin ja velvoittein Sammy Babitzinin esityksen Kari Kuvvan teoksesta "Daa-da Daa-da".

Alan vakiintuneen käytännön mukaan tuottajayhtiöllä on oikeus uutta teknologiaa hyödyntäen tehdä myös niin kutsuttua uudelleenmiksaustuotantoa liittämällä äänitteeseen uusia äänielementtejä tai poistamalla osia vanhasta äänitteestä. Työstövaihe sisältää äänitteen reproduktiota. Samoin yhtiöllä on oikeus luovuttaa esityksiin julkaisu- ja käyttöluvia.

Vastineessa todetaan, että lausuntopyynnön liiteaineistonkin mukaisesti uusi lisäily ja poistot mahdollistava (moniraita)tekniikka oli käytössä jo Daa-da Daa-da -äänitteen tallentamisessa. Uusi digitaalinen tekniikka on helpottanut ja monipuolistanut jälkikäsitteilyn mahdollisuuksia.

EMI on luovuttanut sopimuksen nojalla BMG:lle oikeuden julkaista Sammy Babitzinin Daa-da Daa-da -äänitteeltä poimittua Sammyn lauluosuutta liitettäväksi BMG:n tuottamiin taustoihin ja Kirka Babitzinin lauluosuuteen Kirkan "Hetki lyö - Kirka 1967-1997" -äänitteellä. Sopimus käsittää ääninauhan äänitejulkaisun ja -käytön.

EMI maksaa sopimusvelvoitteidensa mukaisesti Sammy Babitzinin oikeudenomistajalle rojaltin kaikesta siitä käytöstä, jonka yhtiö lisensoi. Taiteilijan taloudellinen oikeus toteutuu tässä muodossa.

Vastineessa todetaan, että reproduktiolupa äänite- ja musiikkivideoalan ulkopuoliseen toimintaan edellyttää myös taiteilijan tai tämän oikeudenomistajan suostumusta. Tähän perustuu sopimus, jolla EMI korvasi jälkikäteen Sammy Babitzinin äänitteen käytön muussa kuin tallennemarkkinoiden omassa mainosyhteydessä.

Vastineen mukaan taiteilijan moraaliset oikeudet on huomioitu asianmukaisella tavalla mainitsemalla taiteilijan nimi julkaisuissa. Levytyssopimuksen mukaan yhtiö on oikeutettu käyttämään mainonnassakin taiteilijan nimeä, taiteilijanimeä ja valokuvia.

Vastineen mukaan Sammy Babitzinin esitystä ei ole käytetty taiteilijakunniaa loukkaavalla tavalla tai loukkaavassa yhteydessä. Sammyn omaa tallennettua lauluosuutta ei ole muutettu lainkaan, samoin koko tuotanto noudattelee musiikillisesti johdonmukaisesti alkuperäistä Daa-da Daa-da -teosta. EMI toteaa, ettei se voi hyväksyä myöskään ajatusta 30-vuotistaiteilijauraansa viettävän kevyen musiikin kestoosuusikin Kirkan ratsastamisesta loukkaavalla tavalla 25 vuoden takaisen Sammyn hitin suosiolla. Sammy - Kirka -veljesduon tekninen yhteisesitys on toteutustavaltaan lämminhenkinen ja samalla kunnianosoitus edesmenneelle veljelle. Sama syvä kunnioitus ja velirakkaus on esillä myös lausuntopyyntöön oheistetussa leikeaineistossa. Objektiiivisessa arvioinnissa toteutusyhteydestä ei voida löytää mitään loukkaavaa.

Vastineessa todetaan, että uusi äänitalenne ja televisio-ohjelmasta toteutettu aineisto on lausuntopyynnössä leimattu markkinointiaineistoksi ilmeisesti moraalisten oikeuksien näkökulmasta. Vastineen mukaan tuotannoissa on kysymys tavanomaisesta tuotanto- ja julkaisutoiminnasta, jossa tallenteita saatetaan levitykseen ja esitettäväksi. Vaikka esimerkiksi musiikkivideon esittämisellä voi olla promovoiva vaikutus, kyseessä on tavanomainen ohjelman esitystoiminta, johon ei liity mitään loukkaavaa tarkoitusta. Toisaalta tallennealojen sopimuskäytäntö vahvistaa tuottajalle oikeuden käyttää suoritteita myös tallenteita markkinoiviin yhteyksiin.

EMI:n mukaan tekijänoikeuslaki ei säädä taiteilijalle tekijänoikeuslain 2 §:ssä tekijöille säädetyn kaltaista muuntelusoojaa. Sen sijaan tekijänoikeuslain 3 §:n moraalisten oikeuksien määräykset tunnustavat suojan taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta loukkaavaa muuttamista vastaan. Koska taiteilijalle ei ole tunnustettu muutos- tai muuntelusoojaa, ei tämä voi vastineen mukaan toteutua myöskään tekijänoikeuslain 45 §:n

viittauksella lain 28 §:ään. Vastineessa todetaan, että taiteilijan muuntelu- ja adaptaatiosuoja ovat olleet esillä kansainvälisessä valmistelussa, mutta ratkaisuja asiassa ei ole vielä tehty.

Vastineen mukaan sopimusten mukainen käyttö korvataan taiteilijalle sopimusten mukaisella tavalla. Tältä osin ei ole perusteita hyvityksen määräämiseen. Koska EMI on toiminut asiassa sopimusten mukaisesti, se ei ole osaltaan tuottamuksellisesti tai tahallisesti aiheuttanut taiteilijalle korvattavaa vahinkoa.

Vastauksena lausuntopyynnön ensimmäiseen kysymykseen EMI toteaa, ettei se ole syyllistynyt esittävän taiteilijan oikeuden loukkaukseen. Perusteluina tälle EMI toteaa kysymyksen a) kohdan osalta, että äänitteen tuotanto ja julkaisutoiminta on perustunut sopimuksiin ja alan vakiintuneeseen käytäntöön. Toimenpiteisiin ei EMI:n mukaan ole tarvittu hakijan suostumusta. Kysymyksen b) kohdan osalta EMI viittaa a) kohtaan annettuun vastaukseen. Toisaalta se toteaa, ettei muuntelulupaa ole ollut perusteltua pyytää. Ensimmäisen kysymyksen osalta EMI toteaa lisäksi, että loukkauksenväite koskee sopimussuhteessa tapahtunutta käyttöä, jonka arviointiin tekijänoikeusneuvosto ei ole toimivaltainen.

Vastineessa todetaan lausuntopyynnön toisen kysymyksen osalta, ettei tekijänoikeusneuvosto ole toimivaltainen ottamaan kantaa hyvitys- ja vahingonkorvausvaateiden syyllisyysarviointia ja näyttöä edellyttäviin seikkoihin.

EMI:n mukaan kolmas kysymys koskee tekijänoikeuslain tulkitsemista. Yhtiön mukaan tekijänoikeuslain 45 ja 46 §:n mukainen suoja-aika määräytyy tallennus- tai julkaisemisvuoden perusteella. Esityksen fiksaatio on ollut suojan kannalta ratkaiseva. Koska tässä tapauksessa Kirkan ja Sammin Daa-da Daa-da -äänite sisältää uusia tallennettuja esitysjaksoja, määräytyy tallenteiden suoja vastineen mukaan uusien lisäysten tallennusvuoden tai tallenteiden julkaisemisvuoden perusteella. Taiteilijasuoja ei vastineen mukaan ole sidoksissa taiteilijan kuolinvuoteen.

MTV:n vastine

MTV:n 18.5.1998 päivätyssä vastineessa todetaan, että yhtiö on luovuttanut BMG:lle kuvituskuva Sammy Babitzinin vuoden 1972 Syksyn Sävel -kuvanauhasta käytettäväksi hänen veljensä Kirka Babitzinin musiikkivideolla. Videolla käytetyn musiikin esitysoikeudet on ostettu levytuottajalta. Samaa äänitettä on käytetty myös Syksyn Sävel -kilpailun playback-taltioinnissa.

Vastineen mukaan luovutetun kuvamateriaalin oikeudet ovat siirtyneet MTV:lle tekijänoikeussopimuksin, jotka on tehty yhtiön ja sen eri oikeudenomistajatahoja (muun muassa kuvaajia) edustavien henkilöstöryhmien välillä.

Vastineessa todetaan MTV:ssä lähdetyn siitä, että tekijänoikeussuojan kohteena muusikon osalta on musiikkiesitys. Musiikkikappale on se teos, jota esitetään. Pelkästä kuvasta se ei ilmene millään tavalla. Kuvan kohteen suoja kuuluu henkilöoikeuksiin, joita puheena olevan kunnianosoituksena tehdyn videon ei voida katsoa loukkaavan. Vastineen mukaan ei liene mitään syytä olettaa, etteikö Sammy Babitzin olisi eläessään antanut lupaa tämäntapaiseen käyttöön. Lopuksi vastineessa todetaan, että videon esittämiseen televisiossa on saatu tuottajalta oikeudet.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt lausuntopyynnön ja esittää lausuntonaan seuraavan.

Tekijänoikeusneuvostolle esitetyssä lausuntopyynnössä on kyse tilanteesta, jossa Sammy Babitzinin 1970-luvulla julkaistusta Daa-da Daa-da -sävelteoksen solistisesta esityksestä on otettu osia Kirka Babitzinin kokoelmalevylle sisältyvään Daa-da Daa-da -kappaleen esitykseen. Lisäksi tapauksessa on valmistettu musiikkivideo, jolle on kopioitu edellä mainittu "yhteisesitys" ja jonka kuvamateriaalissa on yhdistelty Kirkan ja Sammin alunperin toisistaan erillisten esitysten kuvatallenteita.

Laulajan esitystä sävelteoksesta suojataan tekijänoikeuslaissa esittävän taiteilijan oikeudella. Lausuntopyynnössä esitetyt kysymykset koskevat esittävän taiteilijan oikeutta vastustaa hänen taiteellista arvoaan tai omalaatuisuuttaan loukkaavaa esityksen muuttamista ja yleisön saataviin saattamista, esittävän taiteilijan oikeuksien suoja-aikaa, esittävän taiteilijan oikeuksien siirtämistä ja oikeudenloukkauksen yhteydessä maksettavien korvausten suuruutta. Esittävän taiteilijan oikeuksien siirtymisen osalta lausuntopyynnössä on kyse siitä, onko EMI:llä Sammy Babitzinin kanssa vuonna 1972 tekemänsä sopimuksen nojalla ollut oikeutta luovuttaa BMG:lle oikeus käyttää Sammy Babitzinin esityksen tallennetta edellä mainittujen "yhteisesitysten" muodossa. Lisäksi on kyse siitä, onko MTV:llä ollut oikeutta luovuttaa Syksyn Sävel -kilpailun tallennemateriaalia käytettäväksi edellä mainitun musiikkivideon tekemiseen.

Esittävän taiteilijan oikeuksista

Säännökset esittävän taiteilijan oikeuksista sisältyvät tekijänoikeuslain 5 lukuun, jossa säädetään eräistä tekijänoikeutta lähellä olevista oikeuksista. Voimassa olevan tekijänoikeuslain 45 §:n 1 momentin mukaan kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksetta saa tallentaa laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa, eikä saattaa

yleisön saataviin radion tai television välityksellä taikka suoraan siirtämällä. Säännöksen 2 momentin mukaan 1 momentin mukaiselle laitteelle tallennettua esitystä ei taiteilijan suostumuksetta saa kopioida eikä levittää yleisön keskuuteen ennen kuin 50 vuotta on kulunut esitysvuodesta. Jos esityksen tallenne julkaistaan tai julkistetaan mainitun ajan kuluessa, suoja on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallennettu esitys ensimmäisen kerran julkaistiin tai julkistettiin.

Lain 45 §:n 4 momentti sisältää viittauksia tekijänoikeuslain niihin säännöksiin, jotka koskevat teoksille annettavaa varsinaista tekijänoikeussuojaa. Kyseisen momentin mukaan 45 §:ssä tarkoitettuun esityksen tallentamiseen, kopiointiin, saattamiseen yleisön saataviin ja levittämiseen on vastaavasti sovellettava, mitä muun muassa lain 3 ja 8 §:ssä, 27 §:n 1 ja 2 momentissa, 28, 29 ja 41 §:ssä säädetään.

Tekijänoikeuslain 3 §:ssä säädetään teoksen tekijän moraalisisista oikeuksista. Lain 3 §:n 1 momentin mukaan tekijä on ilmoitettava hyvän tavan mukaisesti, kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin. Saman pykälän 2 momentissa kielletään teoksen muuttaminen tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa tai omalatuista loukkaavalla tavalla sekä teoksen saattaminen yleisön saataviin tekijää sanotuun tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä. Pykälän 1 momentin mukaista tekijän oikeutta kutsutaan isyysoikeudeksi ja 2 momentin mukaista oikeutta respektioikeudeksi. Pykälän 3 momentin mukaan tekijä voi luopua pykälän mukaisista oikeuksistaan laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettua teoksen käyttämistä varten.

Lain 27-29 § sisältävät yleiset säännökset tekijänoikeuden luovutuksesta. Tekijänoikeuslain 27 §:n 1 momentin mukaan tekijänoikeus voidaan, lain 3 §:n säännöksistä johtuvien rajoitusten, luovuttaa kokonaan tai osittain. Tekijä voi siten luovuttaa taloudelliset oikeutensa kokonaan tai osittain toiselle, myös oikeushenkilölle. Moraalisista oikeuksistaan tekijä voi luopua laadulta ja laajuudelta rajoitettua teoksen käyttämistä varten. Tekijänoikeuslaissa ei ole säädetty tekijänoikeuden luovutussopimukselle määrämuotoa.

Tekijänoikeuslain 28 §:n mukaan ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Jos oikeus kuuluu liikkeelle, sen saa kuitenkin luovuttaa yhdessä liikkeen tai sen osan kanssa. Lain 29 §:n nojalla tekijänoikeuden luovutuksesta tehdyn sopimuksen kohtuutonta ehtoa voidaan sovitella varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain mukaisesti.

Lain 41 §:ssä säädetään tekijänoikeuden siirtymisestä tekijän kuollessa. Pykälän 1 momentin mukaan tekijänoikeuteen sovelletaan tekijän kuoltua avio-oikeutta, perintöä ja testamenttia koskevia sääntöjä.

Esittäväällä taiteilijalla ei ole oikeutta määrätä tallennetun esityksensä julkisesta esittämisestä. Sen sijaan tekijänoikeuslain 47 §:n mukaan

esittäväällä taiteilijalla, jonka esitys on tallennettu äänitteelle, on äänitetuottajan kanssa oikeus korvaukseen äänitteen käyttämisestä radio- tai televisiolähetyksessä taikka muussa julkisessa esityksessä. Oikeuden voimassaoloaika määräytyy tekijänoikeuslain 46 §:ssä äänitteen tuottajalle säädetyn suoja-ajan mukaan. Siten lain 47 §:n mukainen oikeus korvaukseen on voimassa 50 vuotta äänitteen tallentamisvuodesta. Tuon 50 vuoden kuluessa julkaistun tai julkistetun tallenteen osalta oikeus on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallenne ensimmäisen kerran julkaistiin tai julkistettiin. Lain 47 §:n 4 momentin mukaan pykälän mukainen oikeus korvaukseen ei koske filmiä tai muuta laitetta, jolle on tallennettu liikkuvaa kuvaa.

Tekijänoikeuden ja esittävän taiteilijan oikeuden loukkauksesta seuraavasta korvausvelvollisuudesta säädetään tekijänoikeuslain 57 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan tekijänoikeuslain tai testamenttimääräyksen vastaisesta suojatun aineiston käytöstä seuraa velvollisuus maksaa kohtuullinen hyvitys. Pykälän 2 momentin mukaan tahallisesta tai tuottamuksellisesta loukkaavasta käyttämisestä seuraa velvollisuus korvata kaikki muukin menetys, kärsimys ja muu haitta. Pykälän 3 momentin mukaan tekijänoikeusrikokseen tai -rikkomukseen muutoin kuin teosta käyttämällä syyllistyvänä on velvollinen suorittamaan korvauksen rikoksesta aiheutuneesta menetyksestä, kärsimyksestä ja muusta haitasta.

Respektioikeudesta

Tekijänoikeuslain 45 §:n 4 momentissa olevan viittaussäännöksen mukaan esittävän taiteilijan oikeuksiin sovelletaan vastaavasti, mitä muun muassa lain 3 §:ssä on säädetty. Kyseisen pykälän 2 momentin mukaan teosta ei saa muuttaa tekijän kirjallista tai taiteellista arvoa taikka omalaatuisuutta loukkaavalla tavalla eikä myöskään saattaa yleisön saataviin tekijää sanotuin tavoin loukkaavassa muodossa tai yhteydessä.

Tekijänoikeuslain valmisteluaineiston mukaan lain 3 §:n 2 momentissa tarkoitettua muutoksen loukkaavuutta on arvosteltava objektiivista mittapuuta käyttäen, ottaen kuitenkin jossakin määrin huomioon myös tekijän subjektiivinen käsitys asiassa. Lainvalmisteluaineiston mukaan vähäpätöisten muutosten ei yleensä voida katsoa loukkaavan tekijän moraalista oikeutta. Suojasäännös tarkoittaa lähinnä törkeän laatuista muuttamista, vandalisointia, typistämistä ja muuta vastaavankaltaista menettelyä. Teoksen saattamisesta yleisön saataviin tekijää loukkaavasti on lainvalmisteluaineistossa mainittu esimerkkinä taideteoksen asettaminen sellaiseen ympäristöön taikka vakavaluontoisen sävellyksen soittaminen sellaisessa tilaisuudessa tai säestyksenä sellaisen laulun sanoihin, että asettamisen tai soittamisen voitaisiin katsoa loukkaavan tekijän arvoa tai omalaatuisuutta. (komiteanmietintö 1953:5, s. 49)

Lain 3 §:ää vastaava säännös sisältyy kirjallisten ja taiteellisten teosten suojaamisesta tehtyyn kansainväliseen Bernin yleissopimukseen, johon myös Suomi on liittynyt (SopS 79/1986). Sopimuksen 6 bis artiklan 1

kohdan mukaan tekijällä on, riippumatta taloudellisista oikeuksistaan ja myös luovutettuaan ne toiselle, oikeus vaatia teoksen tekijyyden tunnustamista sekä oikeus vastustaa teoksensa vääristämistä, typistämistä ja muuta muuttamista sekä muita teokseen kohdistuvia loukkaavia toimenpiteitä, jotka vahingoittavat hänen kunniaansa tai mainettaan.

Bernin sopimuksen kommentaariteoksen mukaan esimerkiksi romaanin kirjoittaja voi respektioikeutensa nojalla vaatia, ettei romaania näytelmäksi tai elokuvaksi sovitettaessa juonta tai romaanin henkilöiden piirteitä muuteta siten, että teoksen luonne tai tekijän pääasiallinen ajatus muuttuu. Kommentaariteoksesta ilmenee myös, että respektioikeutta voidaan loukata esimerkiksi teoksen modernisoinnissa tai silloin, jos teokselle annetaan pornografinen luonne. (Guide to the Berne Convention, Geneva 1978, s. 42).

Oikeuskirjallisuudessa Haarmann on tekijänkunniaa loukkaavana teoksen muuttamisena maininnut esimerkiksi typistetyn version tai ala-arvoisen käännöksen julkaisemisen kirjallisesta teoksesta, maalauksen kuvaamisen taidekirjaan väreiltään mahdottomana ja iskelmän tekemisen uskonnollisesta sävellysteoksesta. Tekijänkunniaa loukkaavana yleisön saataviin saattamisena hän on puolestaan maininnut tietyn ideologian mukaisen teoksen esittämisen vastakkaista ideologiaa edustavassa tilaisuudessa ja vakavahenkisen sävellysteoksen esittämisen sanoin, jotka ovat ristiriidassa sävellyksen hengen kanssa ja tekevät sävellyksen naurettavaksi. (Haarmann, Pirkko-Liisa, Tekijänoikeus, lähioikeudet ja oikeus valokuvaan, Helsinki 1992, s. 106 ja s. 108)

Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännössä respektioikeutta ovat koskeneet esimerkiksi ratkaisut 1967 II 74, 1974 II 49 ja 1975 II 37. Viitatuista tapauksista ensimmäisessä elokuvaan sisällytettyjen kohtausten katsottiin muodostavan sellaisen henkisen luomuksen, johon kohtausten ohjaajalla oli tekijänoikeus. Tuota luomusta ei katsottu kohtausten yhdistämisellä toisen henkilön ohjaamien kohtausten ja puhetekstin kanssa elokuvaksi muutetun tekijänoikeuslain 3 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Toisessa viitatussa tapauksessa näytelmän suomennoksen muutosten katsottiin loukkaavan kääntäjän kirjallista ja taiteellista arvoa ja omalaatuisuutta. Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan kääntäjän suomennosta oli hänen suostumuksettaan olennaisesti muutettu korvaamalla sen kolme ensimmäistä kohtausta toisen henkilön käännöksellä, joka tyyliältään poikkesi alkuperäisestä käännöksestä, ja tekemällä käännökseen muutoinkin sellaisia muutoksia, joilla oli rikottu kääntäjän noudattamaa tyyliä varsinkin eri roolihenkilöiden kielenkäytön suhteen.

Korkeimman oikeuden ratkaisu 1975 II 37 koski esittävän taiteilijan moraalisia oikeuksia. Tapauksessa elokuvaan oli näyttelijän suostumuksetta sijaisnäyttelijää käyttäen lisätty näyttelijän osasuoritukseen liittyvänä sukupuolilyhteyttä esittävä kohtaus. Lisäyksen katsottiin muuttaneen näyttelijän suoritusta hänen taiteellista arvoaan ja omalaatuisuuttaan loukkaavalla tavalla.

Tekijänoikeusneuvosto on käsitellyt tekijänoikeuslain 3 §:n 2 momentin mukaista oikeutta muun muassa lausunnoissa 1989:14, 1990:12, 1994:10, 1994:21 ja 1995:1. Esimerkiksi lausunnon 1994:21 mukaan taideteosta ei ollut kolmen taideteoksesta otetun valokuvan kollaasin muodostamassa postikortissa muutettu tekijänoikeuslain 3 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla.

Sammy Babitzinin esityksen käyttäminen lausuntopyynnössä tarkoitettussa tapauksessa

Sammy Babitzinin esitys Daa-da Daa-da -sävellysteoksesta saa suojaa voimassaolevien esittävän taiteilijan oikeutta koskevien tekijänoikeuslain säännösten mukaisesti. Tekijänoikeuslain 45 §:n mukaan kirjallisen tai taiteellisen teoksen esitystä ei esittävän taiteilijan suostumuksesta saa tallentaa laitteelle, jonka avulla esitys voidaan toisintaa. Sävellysteos esitetään lähinnä soittamalla, laulamalla tai johtamalla (kapellimestari) kyseessä oleva teos. Lain 45 §:ssä tarkoitettu laite voi olla esimerkiksi ääni- tai kuvanauha. Tallennettua esitystä puolestaan ei ilman esittävän taiteilijan lupaa saa kopioida eikä levittää yleisön keskuuteen. Säännöksessä tarkoitettua kopiointia on esimerkiksi esityksen siirtäminen ääninauhalta toiselle ja esityksen siirtäminen ääninauhalta kuvanauhalle. Lain 45 §:ssä esittäville taiteilijalle annettuihin oikeuksiin sovelletaan vastaavasti muun muassa tekijän respektioikeutta koskevaa säännöstä sekä tekijänoikeuden luovutusta koskevia yleisiä säännöksiä.

Tekijänoikeusneuvoston saaman käsityksen mukaan lausuntopyynnössä tarkoitettussa Kirka ja Sammy Babitzinin "yhteisäänitteessä" on kysymys siitä, että Sammyn 1970-luvulla julkaistusta Kari Kuuvan sävellysteoksen esityksen (laulusuorituksen) tallenteesta on kopioitu osia Kirkan kokoelmalevyllä julkaistuun Daa-da Daa-da -kappaleen esitykseen. Kopioidut osat on yhdistelty Kirkan laulamiin osuuksiin. Sammyn "alkuperäisesityksessä" Sammy lauloi yksin solistiosuudet. Kirkan kokoelmalevyllä sisältyvässä versiossa Sammyn ja Kirkan lauluosuudet vuorottelevat. Kertosäkeen laulavat molemmat laulajat. Sammyn ja Kirkan laulun taustalla oleva musiikkiaines on tehty Kirkan kokoelmajulkaisun yhteydessä.

Tekijänoikeusneuvosto toteaa, että Sammy ja Kirka Babitzinin "yhteisäänitteessä" ei ole muutettu Sammyn taiteilijasuoritusta esimerkiksi siten, että osia hänen laulusuorituksestaan olisi korvattu toisen henkilön laululla ja laulusuoritus kokonaisuudessaan olisi kuitenkin saatettu yleisön saataviin Sammy Babitzinin esityksenä. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että Sammyn solistisuorituksen kopioiminen ja julkaiseminen yhteisesityksen osana rinnastuu kuitenkin esityksen muuttamiseen ja saattamiseen yleisön saataviin muutetussa muodossa ja yhteydessä.

Daa-da Daa-da -kappaleen uusi versio kiistatta poikkeaa Sammy Babitzinin levyllä julkaistusta versiosta. Uusi versio on veljesten

"yhteisesitys". Veljeksistä toinen on kuollut ennen hänen laulusuorituksensa käyttämistä uudessa versiossa. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, että tilanteessa, jossa käytetään hyväksi kuolleen artistin suoritusta, korostuu olennaisesti vaatimus tämän taiteilijankunnan vaalimisesta.

Tekijänoikeusneuvosto katsoo, ettei Daa-da Daa-da -kappaleen uusi versio tyyliään olennaisesti poikkea siitä ilmiasusta, jossa Sammy Babitzinin esitys on ensimmäisen kerran julkaistu. Uudessa versiossa Sammyn ja Kirkan lauluosuudet vuorottelevat luontevasti kahden laulajan yhteisesitykselle tyypillisellä tavalla. Joidenkin Sammyn lauluosuuksien poisjättäminen ei tekijänoikeusneuvoston näkemyksen mukaan ole vaikuttanut mukaan otettujen lauluosuuksien ilmaisuvoimaa vähentävästi. Yhteisesityksen laulajia yhdistää lähisukulaisuus ja suosio suomalaisen kevyen musiikin esittävinä taiteilijoina 1960-1970 -lukujen vaihteessa. Artisteja yhdistävien seikkojen vuoksi "yhteisesitys" Kirkan taiteilijajuhlan yhteydessä ei ole niin yllättävä, kuin se voisi olla ilman näitä yhdistäviä tekijöitä. Asiassa ei myöskään ole esitetty seikkoja, joiden nojalla yhteisesityksen voitaisiin katsoa erityisesti Sammy Babitzinin kannalta vahingoittavan hänen omalaatuisuuttaan tai arvoaan esittävänä taiteilijana. Edellä mainittujen seikkojen nojalla tekijänoikeusneuvosto katsoo, ettei Daa-da Daa-da -kappaleen uusi versio loukkaa Sammy Babitzinin respektioikeutta, vaikkakin yhteisesityksen tekeminen solistisuorituksesta sinänsä selvästi muuttaa esityksen luonnetta. Tekijänoikeusneuvoston saaman käsityksen mukaan ei myöskään uuden version julkaisemisen Kirkan taiteilijajuhlaan liittyvillä kokoelmäänitteillä voida katsoa loukkaavan Sammy Babitzinin respektioikeutta.

Niin sanotusta play back -esiintymisestä tehdyn kuvatallenteen hyödyntäminen voi myöskin johtaa esittävän taiteilijan moraalisten oikeuksien loukkaamiseen. Esittävän taiteilijan moraalisia oikeuksia voi loukata esimerkiksi sellaisten videotallenteiden levittäminen, joissa play back -esityksen kuvamateriaalin käsittelyn myötä teoksen esitys on tehty naurettavaksi.

Tekijänoikeusneuvostolle on toimitettu Daa-da Daa-da -kappaleen esitys myös videotallenteena. Esityksen musiikkina on Kirkan ja Sammyn "yhteisesitys" Daa-da Daa-da kappaleesta. Kuvamateriaalin pohjana on Sammyn esitys kappaleesta Syksyn Sävel 1972 -kilpailussa. Siihen on lisätty Kirkan sekä taustayhtyeen esiintymistä. Videolla näytetään veljeksiä välillä vuorotellen ja välillä vieretysten esittämässä kappaletta "yhdessä". Videolla näytetään lyhyitä otoksia myös taustayhtyeestä. Videota katsellessa saa sen vaikutelman, että kyseessä olisi alunperinkin Kirkan ja Sammyn yhdessä esittämä kappale.

Tekijänoikeusneuvoston näkemyksen mukaan videotallenteen toteuttamistavassa ei yleiseltä kannalta arvioiden ole havaittavissa Sammy Babitzinin taiteellista arvoa tai omalaatuisuutta esittävänä taiteilijana loukkaavia seikkoja. Asiassa ei myöskään ole esitetty seikkoja, joiden

nojalla videolla olevan esityksen voitaisiin katsoa erityisesti Sammy Babitzinin kannalta loukkaavan hänen esityksensä omalaatuisuutta tai hänen arvoaan esittävänä taiteilijana. Tekijänoikeusneuvosto katsoo, ettei myöskään videotallenteella oleva "yhteisesitys" loukkaa Sammy Babitzinin respektioikeutta.

Tekijänoikeuslain 45 §:ssä säädettyjen oikeuksien suoja-aika käy ilmi kyseisen pykälän 2 momentista. Lainkohdan mukaan laitteelle tallennetun esityksen suoja-aika on 50 vuotta esitysvuodesta. Jos esityksen tallenne julkaistaan tai julkistetaan mainitun 50 vuoden kuluessa, suoja on voimassa, kunnes 50 vuotta on kulunut siitä vuodesta, jona tallennettu esitys ensimmäisen kerran julkaistiin tai julkistettiin. Suoja-aika lasketaan siitä toimenpiteestä, joka tapahtui ensiksi.

Julkistamisen ja julkaisemisen käsitteet on määritelty tekijänoikeuslain 8 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan teos katsotaan julkistetuksi, kun se luvallisesti on saatettu yleisön saataviin. Pykälän 2 momentin mukaan teos katsotaan julkaistuksi, kun sen kappaleita on tekijän suostumuksella saatettu kauppaan tai muutoin levitetty yleisön keskuuteen.

Sammy Babitzinin esitys (laulusuoritus) Daa-da Daa-da -kappaleesta on ilmeisestikin peräisin 1970-luvun alkupuolelta. Esitys on tallennettu ja esityksen tallenne ensimmäisen kerran julkaistu ja julkistettu kyseisenä ajankohtana. Kun esityksen tallenne on julkistettu ja julkaistu 50 vuoden kuluessa esitysvuodesta, esittävän taiteilijan oikeudet ovat voimassa 50 vuotta siitä vuodesta, jona tallennettu esitys ensimmäisen kerran julkaistiin tai julkistettiin. Sammy Babitzinin esityksen 50 vuoden suoja-aika on siten alkanut kulua 1970-luvun alkupuolella, siitä vuodesta, jona Sammyn esityksen tallenne ensimmäisen kerran julkistettiin tai julkaistiin. Suoja-aika lasketaan ensimmäisenä tapahtuneen toimenpiteen mukaan.

Taho, jolle on luovutettu esittävän taiteilijan oikeuksia, voi luovuttaa oikeuksia edelleen vain, jos edelleen luovuttamisesta on sovittu. Luovutuksensaaja voi luovuttaa edelleen vain ne oikeudet, jotka on itse saanut. Tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan ei kuitenkaan kuulu tekijänoikeuslaissa säädettyjen oikeuksien luovutusta koskevien sopimusten tulkinta. Tämän vuoksi tekijänoikeusneuvosto ei voi ottaa kantaa siihen, onko EMI:llä Sammy Babitzinin kanssa 1.7.1972 tehdyn sopimuksen nojalla ollut oikeutta luovuttaa BMG:lle oikeus kopioida Sammyn esityksen tallennetta yhteisesityksen osaksi ja julkaistavaksi ääni- ja videotallenteilla. Tekijänoikeusneuvosto ei ota kantaa myöskään siihen, onko MTV:llä ollut oikeutta luovuttaa Sammyn esityksen kuvatalenne BMG:lle käytettäväksi "yhteisesityksen" tekemiseen.

Ottaen huomioon lausunnossa edellä selostetun tekijänoikeusneuvosto ei katso aiheelliseksi tämän lausunnon yhteydessä ottaa lähemmin kantaa lain 57 §:n tulkintaan.

Lausuntoon liittyvät jäsenten Martti Heikkilän ja Tuire Lankisen eriävät mielipiteet.